

فصل سوم

مواد کمکی

هدف‌های رفتاری: پس از پایان این فصل از فرآگیر انتظار می‌رود که :

- ۱- چسب‌های طبیعی را تعریف کند و انواع آن را بشناسد.
- ۲- موارد مصرف انواع چسب‌های طبیعی را بنویسد.
- ۳- چسب‌های مصنوعی را تعریف کند و انواع آن را شرح دهد.
- ۴- موارد مصرف انواع چسب‌های مصنوعی را بنویسد.
- ۵- رنگ‌های شفاف را تعریف کند و انواع آن را توضیح دهد.
- ۶- مورد مصرف انواع رنگ‌های شفاف را توضیح دهد.
- ۷- رنگ‌های غیرشفاف را تعریف کند و انواع آن را شرح دهد.
- ۸- رنگ‌های پودری را تعریف کند.
- ۹- صنعت چاپ و پوشش صفحات چوبی را کاملاً بشناسد.
- ۱۰- انواع پارچه‌های مورد مصرف در صنایع چوب را توصیف کند.
- ۱۱- موارد مصرف انواع پارچه را ذکر کند.
- ۱۲- شیشه‌های مورد مصرف در صنایع چوب را تشریح کند.
- ۱۳- موارد مصرف انواع شیشه را ذکر کند.
- ۱۴- انواع چرم‌های مورد مصرف در صنایع چوب را بشناسد و موارد مصرف آنها را ذکر کند.

زمان تدریس: ۶ ساعت

۳- مواد کمکی

در فرایند تهیه و ساخت کالاهای چوبی، علاوه بر چوب که به عنوان ماده اصلی به کار می‌رود ما با مواد دیگری نیز سروکار داریم که مواد کمکی نامیده می‌شوند.

مواد کمکی در ترکیب با هم و درجهت تکمیل و تزدیک شدن یک محصول چوبی به مرحله نهایی، کارکرد ویژه و بالاهمیتی دارند، تا آن جایی که می‌توان آنها را مواد اصلی ثانویه نیز نامید. این مواد که از تنوع و گستردگی زیادی برخوردارند، امروزه خود را به عنوان مکمل صنایع چوبی و محصولاتی که از آن حاصل می‌شود، به اثبات رسانده‌اند. چنان‌چه بدون حضور این مواد اغلب محصولات فوق‌الذکر در مراحل نهایی خود ناقص باقی خواهد ماند. چسب، رنگ، پارچه، شیشه و چرم از جمله این مواد هستند، که استفاده صحیح از این مواد باعث کیفیت بهتر و زیبایی محصولات چوبی می‌شود و استحکام و مقاومت آنها را نیز تا سطح بالاتری افزایش می‌دهد.

۱-۳- چسب^۱

تعريف: چسب‌ها موادی هستند که با به کار بردن آنها دو یا چند قطعه به هم متصل می‌شود. اتصال دو جسم به‌وسیله چسب در شرایط فیزیکی خاصی قابل اجراست. غلظت، قدرت و توان اتصال، درجه حرارت، مدت زمان خشک شدن، مقاومت در برابر فشار، انحلال در رنگ یا حلال‌های شیمیایی و... از جمله عواملی هستند که در تهیه و به کارگیری چسب‌ها بایستی رعایت شود. به‌طور کلی چسب‌ها باید دارای خصوصیات زیر باشند:

۱- چسب باید رنگ چوب را تغییر دهد ۲- چسب باید لخته شود و باید دارای غلظت مناسب با مصرف باشد ۳- چسب باید طوری تهیه شود که پس از استعمال به سرعت سخت شود ۴- چسب باید خاصیت ارتتجاعی داشته باشد و در برابر رطوبت نیز مقاومت کند.

برای چسباندن قطعات چوبی چندین نوع چسب وجود دارد که هریک از آنها دارای خواص و مشخصات مخصوص به خود هستند و این خواص کاربرد آنها را معین می‌کند.

به‌طور کلی چسب‌ها با توجه به منشأ و مبدأ تهیه به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم می‌شوند:

۱-۱- چسب‌های طبیعی: این نوع چسب‌ها منشأً طبیعی دارند و خود به دو دسته معدنی و آلی تقسیم می‌شوند.

چسب‌های معدنی: مهم‌ترین نوع این چسب‌ها سلیکات‌سیدیم است که در هنگام مصرف دارای غلظتی برابر با ۴۲٪ است. به طور کلی این چسب خیلی کم دوام است و معمولاً برای آن که مقاومت آن را در برابر رطوبت بیشتر کنند، با چسب کازئین به صورت مخلوط مورد استفاده قرار می‌دهند. از این چسب بیشتر در مواردی که وسایل ساخته شده مصرف موقت داشته باشند، (صندوق بار و جعبه‌های بسته‌بندی) استفاده می‌شود.

چسب‌های آلی: این چسب‌ها نیز خود به دو دسته چسب‌های حیوانی و چسب‌های گیاهی تقسیم می‌شوند :

چسب‌های حیوانی: این چسب‌ها از جوشانیدن قطعات استخوان، پوست، شاخ، سُم شیر و خون حیوانات تهیه می‌شوند و امروزه به سبب پیدایش چسب‌های شیمیایی کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرند، ولی هنوز رونق صنعتی خود را از دست نداده‌اند.

جدول ۳-۱- اینواع چسب‌های حیوانی و مشخصات آنها

نوع چسب	محاسن	معایب	کاربرد
سریشم معمولی (چسب جیوانی)	از جمله چسب‌های قوی استفاده از تری کلروفنتات دوکس کاری، خاتمسازی، منبیت کاری، ساخت ادوات موسیقی	روش‌های بهبود خواص عدم مقاومت در برابر رطوبت، حرارت، باکتری‌ها، الكل، بزین و روغن	
سریشم ماهی (چسب حیوانی)	انتپلوز زیاد خواص نسبتاً خوب حساس در برابر عوامل بیولوژیک	کارهای دستی چوبی	
عدم کردن چوب اعتراض سریع	نوعی از این چسب بندام سرتوس در مقابل آب جوش نجاری		
حسب کاریین (ترکیبی از کاریین شیر، اسید آلی و...؛ موتاژ هم‌زمان تعداد زیادی مجاورت طولانی مدت با آب — چوب‌های صنمی دار و بعضی از هم مقاومت می‌کند. قطعه را فراهم می‌کند (مورد استفاده در موشاڑ مبل) حسب حیوانی)	از دست دادن قدرت چسبندگی در دیر خشک شدن که امکان حسب کاریین (ترکیبی از کاریین شیر، اسید آلی و...؛ موتاژ هم‌زمان تعداد زیادی مجاورت طولانی مدت با آب — چوب‌های صنمی دار و بعضی از هم مقاومت می‌کند. قطعه را فراهم می‌کند (مورد استفاده در موشاڑ مبل) حسب حیوانی)		
حسب نساسته یا گلوتنی (چسب گیاهی)	لکه کردن چوب‌های روشن بهدلیل سختی به ایزار و... را لکهدار می‌کند. حساس در برابر قارچ‌ها و گیک‌ها — غیرقابل تقویز کردن چوب نسبت شستشوی چوب قبل از انود	آن با چسب یافرمالدید (HCHO) — عدم مقاومت در برابر رطوبت	برگزین برگزینده حسب‌های مصنوعی
حسب سوزرا (مخلوط آرد دانه گیاه سوسیا، آب، آب هک، سدیم و یا مواد مشابه سود و...؛ چسب گیاهی)	مخلوط کردن با سبیلکات — ایجاد لکه در چوب‌های تاندار		روکس کاری و چسباندن قطعات سبک تخته لایه‌سازی، بخاری

۱-۳-چسب‌های مصنوعی: مواد اولیه این گروه از چسب‌ها را مواد شیمیابی مصنوعی تشکیل می‌دهند و امروزه تقریباً اکثر چسب‌های مورد استفاده در صنایع چوب از این دسته هستند.
مواد تشکیل‌دهنده چسب‌های مصنوعی عبارتند از :

رزین: رزین عبارت است از ماده خالص چسب که سبب اتصال سطوح به یکدیگر می‌شود.
سخت‌کننده^۱: موادی است که برای سخت شدن و اتصال و استحکام چسب به آن اضافه می‌شود.

حالل‌ها: موادی است که برای سیالیت چسب و پخش یکنواخت رزین بین سطوح چسبینده به چسب اضافه می‌شود.

قدرت دهنده‌ها: این گروه از مواد باعث تقویت و استحکام لایه چسب می‌شوند؛ مانند : خاک اره.

رقیق‌کننده‌ها: این مواد به عنوان کنترل جاری شدن چسب و میزان نفوذ آن به کار می‌رود؛ مانند : آهک، پودر صدف.

پایدار کننده‌ها: موادی است که باعث پایداری و دوام لایه چسب می‌شوند؛ مانند : هگزامین.
مواد پرکننده: موادی است که برای کنترل خواصی مانند ضریب انبساط حرارتی، مقاومت حرارتی، مقاومت الکتریکی به چسب اضافه می‌شود.

کاتالیزور: موادی است که سبب گیرایی چسب در زمان کوتاه یا به عبارتی سبب انعقاد سریع‌تر چسب می‌شود؛ مانند : کلوروآمونیم.

چسب‌های مصنوعی خود به دو دسته تقسیم می‌شوند :

– چسب‌های ترموپلاست^۲ (گرما نرم): در اثر حرارت نرم می‌شوند و تغییر شکل می‌دهند و در اثر از بین رفتن حرارت سخت می‌شوند.

– چسب‌های ترموموست^۳ (گرما سخت): در اثر حرارت سخت می‌شوند ولی در اثر حرارت دادن مجدد تغییر شکل نمی‌دهند و به همان صورت باقی می‌مانند (اگر گرما از حرارت سخت شدن آن‌ها تجاوز کند دیگر نرم نمی‌شوند).

چسب‌های ترموپلاست

– چسب‌های پلی‌وینیل استات (P.V.A): بنای این نوع از چسب‌ها پلی‌وینیل استات است و در

اثر حرارت حدود 60°C نرم می‌شوند. انواع متفاوتی از این نوع چسب در بازار وجود دارد.

چسب سفید: استحکام این چسب در حالت خشک زیاد است ولی در مجاورت با آب آماس می‌کند و استحکام آن کاهش می‌یابد. این چسب به صورت سرد مصرف می‌شود و در هنگام مصرف این چسب رطوبت چوب باید بین ۸ تا ۱۲٪ باشد. این چسب دارای قابلیت ارتباطی و مقاومت (به کشش) مناسبی است و هنگام مصرف چوب را نیز لکه‌لکه نمی‌کند. این چسب بر اثر فشار در دمای معمولی پس از چند ساعت سخت و محکم می‌شود از معایب آن می‌توان ناپایداری در برابر حرارت و رطوبت را نام برد. در رطوبت ۲۰ تا ۲۵٪ (چوب) مقاومت این چسب به حداقل می‌رسد. این چسب به صورت مایع در قوطی‌های فلزی یا پلاستیکی یا به صورت بشکه‌ای به بازار عرضه می‌شود. از این چسب در مصارف نجاری، لبه چسبانی، و جفت کردن و چسباندن روکش‌های نمایی استفاده می‌شود.

چسب زرد: این چسب مقاوم به آب بوده و استفاده از آن در کشورهای پیشرفته رواج دارد. از نظر فنی به این چسب، چسب پلی‌وینیل استات با پیوندهای عرضی گفته می‌شود و به جای آن که بر اثر تبخیر حلال منعقد شود، بر اثر واکنش‌های شیمیایی انتعاد می‌یابد. این چسب را نمی‌توان پس از فرایند انعقاد با آب پاک کرد.

— چسب‌های ترموموست:

الف — اوره فرمالدئید (Uf): مهم‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده این چسب عبارتند از : اوره، آهک، آرد گندم، کلروآمونیم، اسید فرمیک، فسفات کلسیم، بیدروکسیدسدیم، هگزامین. این چسب به رنگ سفید متمایل به کرم است و غالباً به صورت مایع و یا به صورت پودر به بازار عرضه می‌شود. در صورتی که این چسب به صورت مایع باشد در دمای معمولی مدت نگهداری آن در حدود ۳ ماه خواهد بود. ولی چنانچه به صورت پودر باشد، و با مواد سخت‌کننده مخلوط نشده باشد، می‌توان آن را به مدت ۲ سال در جای خنک نگهداری کرد. در هنگام مصرف به چسب‌های مذکور مواد پرکننده^۱ افزوده می‌شود که بسته به روش چسب‌زنی (سرد یا گرم) متفاوت است. در حالت سرد حدود ۲۵ تا ۳۰٪ و در حالت گرم حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ ماده اصلی چسب را پرکننده‌ها تشکیل می‌دهند. این پرکننده‌ها ممکن است منشأ آلى (شاشه، آرد چوب، آرد گندم و ...) و یا منشأ معدنی (خاک رس، سولفات کلسیم (گچ) و ...) داشته باشد. این مواد به علت جاذب‌الرطوبه بودن به چسب‌ها افزوده می‌شوند تا آب زیادی محلول چسب را به خود جذب کنند و عمل اتصالی آن را تسريع کنند و به علاوه از نفوذ زیادی چسب در چوب جلوگیری کنند. متناسب با روش مصرف چنانچه این چسب به

صورت گرم مصرف شود، باید رطوبت چوب بین ۵ تا ۱۰٪ و چنانچه به صورت سرد مصرف شود، رطوبت چوب در حدود ۱۰ تا ۱۵٪ باشد. مقاومت مکانیکی مناسب و لکه نکردن چوب از محاسن این چسب است. این چسب در مقابل رطوبت دوام زیادی ندارد و به راحتی از هم پاشیده می‌شود. بنابراین موارد استفاده آن محدود به سازه‌های قسمت‌های داخلی ساختمان است؛ از این چسب در حالت گرم در ساخت تخته لایه، تخته خرده چوب و در حالت سرد در ساخت کابینت، مبل، کمد و موارد دیگر استفاده می‌شود. چنانچه به حالت سرد مصرف شود ۲ تا ۶ ساعت طول می‌کشد تا خشک شود.

ب – چسب ملامین فرمالدئید(MF): این چسب از ملامین، فرمالدئید، و مواد شیمیایی دیگر تشکیل یافته است و غالباً سفید رنگ، یا بی‌رنگ است و در تجارت به صورت گرد سفید، فیلم و یا به صورت مایع به بازار عرضه می‌شود و قابل حل در آب است. این نوع چسب‌ها در حرارت ۱۰۰ تا ۱۱۰°C و بدون ماده سخت‌کننده مورد استفاده قرار می‌گیرد و در نتیجه دوام نسبتاً خوبی را در مقابل آب داغ از خود نشان می‌دهد. این چسب در مقابل رطوبت در مدت زمان کوتاه مقاومت خوبی دارد. این چسب را می‌توان به صورت مخلوط با چسب‌های اوره فرمالدئید مورد استفاده قرار داد که در این صورت درصد ترکیب در حدود ۴۵٪ ملامین و ۵۵٪ اوره فرمالدئید است. دوام این چسب در حدود ۶ ماه است و در هنگام مصرف این چسب رطوبت چوب باید در حدود ۵ تا ۱۵٪ باشد. چسب ملامین فرمالدئید در صنایع تخته لایه‌سازی، تیرهای لایه‌ای روکش کاری و کارهای ظریف و ... مورد استفاده قرار می‌گیرد.

پ – چسب فنل فرمالدئید: این چسب از دو ماده فنل و فرمالدئید همراه با مواد شیمیایی دیگر تشکیل شده است و به صورت مایع، پودر و فیلم (ورقه‌های نازک) به بازار عرضه می‌شود. مایع این چسب به صورت شربت کم و بیش غلیظ قهوه‌ای یا قرمز مایل به قهوه‌ای است. این چسب در درجه حرارت‌های ۱۴°C تا ۱۶°C به مصرف می‌رسد. این چسب در مقابل عوامل جوی مقاوم است و دوام آن در برابر آب (سرد و گرم)، در برابر اسیدهای ضعیف، روغن‌ها، بازها و حلال‌های مواد آلی و همچنین در برابر آفات و قارچ‌ها زیاد است. هرینه زیاد این چسب باعث شده است تا به صورت مخلوط با سایر چسب‌ها مورد استفاده قرار گیرد. هنگام استفاده از این چسب بهتر است رطوبت چوب در حدود ۱۲٪ – ۱۸٪ باشد. چسب‌های فنل فرمالدئید نسبت به چسب‌های اوره و ملامین فرمالدئید اتصالات قوی‌تری را ایجاد می‌کند و برای مصارف خارجی ساختمان و مکان‌هایی که در معرض مستقیم نور و حرارت و رطوبت هستند (آشپزخانه، حمام و ...) مناسب است.

این چسب را می‌توان به صورت مخلوط با مواد افزودنی مانند نشاسته، آلومن و ... استفاده کرد. به طور کلی از این چسب در ساخت تخته خرد چوب، تخته لایه و روکش کاری و مواردی نظیر آن استفاده می‌شود. چون در این چسب از مواد سخت کننده استفاده نمی‌شود، مدت نگهداری آن ۳ تا ۱۲ ماه است.

ت - چسب ریزورسینال فرمالدئید: این چسب به صورت مایع مایل به قرمز و یا قهوه‌ای تیره بوده و دارای کیفیت خوبی است. این چسب را می‌توان در درجه حرارت‌های کم (۱۵°C تا ۲۰°C) به کار برد. هنگام استفاده از این چسب رطوبت چوب نباید از ۱۸٪ تجاوز کند. معمولاً به علت قیمت زیاد این چسب‌ها آن‌ها را به صورت مخلوط با مواد پرکننده مانند آرد گندم، خون و ... و یا چسب فنل فرمالدئید مورد استفاده قرار می‌دهند که در این صورت به نام فنل ریزورسینال نامیده می‌شود که می‌توان آن را در درجه حرارت ۲۰°C به مدت ۹ ماه نگهداری کرد. این چسب‌ها در مقابل رطوبت و آب سرد و گرم، حرارت، عوامل بیولوژیکی، الكل، بنزین و سایر مواد شیمیایی مقاوم هستند. این چسب سریعاً منعقد و سخت می‌شود و از آن در مصارف روکش کاری، کشتی‌سازی، قایق‌سازی، تیرهای لایه‌ای، اسکله، ساختمان‌های چوبی آبی، صنایع، وسایل ورزشی و ... استفاده می‌شود.

ث - چسب ایزو سیانات (MDI): این چسب به لحاظ این که قادر است هم با سلولز و هم با لیگنین اتصال برقرار کند، بسیار مقاوم می‌باشد. این چسب بدون ماده‌ی حلال آلی است و هیچ وقت آب و یا هیچ حلال دیگری به آن اضافه نمی‌شود. این چسب همچنین فاقد نمک‌های رطوبت‌پذیر و گاز فرمالدئید بوده و سرعت انعقاد آن نیز خوب است (مشابه چسب اوره فرمالدئید). این چسب بیشتر بر روی آهن می‌چسبد، لذا در کاربرد آن هنگام پرس باید دقت شود. این چسب به صورت محلول مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین باید توجه داشت که مواد استخراجی چوب نیز مانع چسبندگی این چسب برخلاف سایر چسب‌ها نمی‌شود. علاوه بر چسب‌هایی که ذکر شد از چسب‌های دیگری نیز در صنایع چوب می‌توان استفاده کرد که چند نمونه از آن‌ها عبارتند از:

چسب میله‌ای: چسب‌های جدیدی است که جزو دسته چسب‌های ترمопلاست محسوب می‌شوند. این چسب‌ها در رنگ‌های متفاوت و به شکل میله‌های استوانه‌ای شکل جامد هستند. این استوانه‌ها ۱۱ میلی‌متر قطر دارند و دارای ۲۰۰ میلی‌متر طول هستند. برای استفاده از این چسب‌ها، میله چسب را در انتهای پیستوله برقی که مخصوص همین کار است، قرار می‌دهند و با فشار کلید المنشی مخصوص به کار می‌افتد و چسب به صورت مایع از نوک پیستوله بیرون می‌آید. از این چسب برای عملیات مونتاژ کاری و چسباندن زهوارهای تریسی چوبی و موارد نظیر آن استفاده می‌شود.

چسب اپاکسی^۱: این چسب ترکیبی از صمغ اپاکسی و یک ماده سخت کننده است که قبل از مصرف آن‌ها را با هم مخلوط می‌کنند. هنگام کار با این چسب سطح کار باید کاملاً خشک و تمیز باشد. این چسب ضدآب است و از آن می‌توان برای اتصال قطعات با تخلخل و میزان تغییر حجم متفاوت مثل چوب و فلز، شیشه و پلاستیک و ... استفاده کرد. این چسب‌ها معمولاً به صورت لوله‌ای به بازار عرضه می‌شود. چسب دو قلو نوعی از این چسب‌هاست.

چسب فوری^۲: این چسب‌ها از ماده‌ای به نام نئوپرن^۳ (لاستیک مصنوعی) و یک حلال که آتش‌گیر است، تشکیل شده‌اند. برای چسبانیدن سطوح با چسب فوری باید هر دو سطح را چسب زد و چند دقیقه‌ای در هوای آزاد قرار داد تا ماده حلال موجود در چسب تبخیر شود. سپس دو سطح را به هم تزدیک کرده و به هم چسباند. این چسب در مقابل آب مقاوم است ولی ضدآب نیست. از این چسب‌ها برای چسبانیدن روکش‌های طبیعی و مصنوعی، چسباندن ورقه‌های سنباده روی دیسک سنباده دیسکی و ... می‌توان استفاده کرد. این چسب‌ها به صورت لوله‌ای و یا قوطی‌های فلزی خالی از هوا به بازار عرضه می‌شود. چسب پاتکس، چسب بل و چسب فوری (۱، ۲، ۳) نمونه‌هایی از این چسب‌ها هستند.

چسب فوری (۱، ۲، ۳): ویژه‌ی چسباندن قطعات پروفیل ام.دی.اف به یکدیگر است، این چسب در دو ظرف جداگانه که یکی از آن‌ها اسپری و دیگری مایع چسب است عرضه می‌گردد، یکی از قطعات به اسپری که نقش هاردنر را داشته و دیگری به مایع چسب آغشته و سپس به یکدیگر چسبانده می‌شوند.

چسب پلی اورتان: یکی از چسب‌های جدیدی که در صنعت سیمان مطرح شده است، چسب پلی اورتان بوده و به نظر می‌رسد این چسب برای هر نوع مصرفی مناسب باشد. نحوه‌ی عمل این چسب با دیگر چسب‌ها کاملاً متفاوت و بر اثر تماس با رطوبت منعقد می‌شود از این رو در کاربردهایی که لازم است مقاوم به آب باشند، گزینه‌ی خوبی بهشمار می‌رود. ییش از استعمال این چسب بهتر است سطوح چوب را نمناک کیم. طی فرایند انعقاد، این چسب منبسط می‌شود و از اتصالات بیرون می‌زند. سنباده کاری مقدار بیرون زده چسب کار ساده‌ای نیست. نقطه‌ی ضعف دیگر این است که به‌خاطر تازه بودن این چسب در بازار مصرف، نمی‌توان سابقه‌ی درخشنانی از آن را به عنوان نشانه‌ای از عملکرد مناسب چسب پلی اورتان در نظر گرفت.

۳-۱-۳- بسته‌بندی و نحوه نگهداری چسب‌ها: بسته‌بندی چسب‌ها در قوطی‌های فلزی یا پلاستیکی و یا لوله‌ای انجام می‌پذیرد و به بازار عرضه می‌شود. در مورد نگهداری چسب‌ها باید توجه داشت که همواره به دور از حرارت و رطوبت و در جای تاریک و خنک (20°C) آن‌ها را نگهداری کرد. به طور کلی بر روی ظروف فوق باید اطلاعات زیر به طور خوانا نوشته شده باشد :

- نام چسب
- نوع چسب
- مقدار مواد غیر فرآر بر حسب درصد
- وزن خالص
- تاریخ تولید یا شماره سری
- مدت نگهداری (عمر چسب بر حسب هفته)
- نام یا علامت تولیدکننده
- جمله (ساخت ایران)

۲-۳- رنگ

تعريف: رنگ عبارت است از مایعی که برای حفاظت و پوشش سطح کار و همچنین برای زیباسازی و تزیین سطوح به کار می‌رود. نوع رنگ‌های مورد مصرف در صنایع چوب کلاً به موارد مصرف کالاهای چوبی بستگی دارد. طبعاً نوع رنگ‌های مصرفی برای کالاهایی که در معرض نور، رطوبت و حرارت قرار می‌گیرند با نوع رنگ‌های مصرفی برای کالاهایی که در محیط و شرایط مساعدی قرار دارند، فرق می‌کند. به طور کلی می‌توان رنگ‌های مورد مصرف در صنایع چوب را به دو دسته تقسیم کرد :

۱-۳- رنگ‌های شفاف: این نوع از رنگ‌ها علاوه بر پوشاندن سطح چوب و حفاظت آن لایه‌ی شفافی را بر روی چوب به وجود می‌آورد بدون آن که در نقش و موج چوب تغییری ایجاد کند. این نوع از رنگ‌ها خود به دسته‌های زیر تقسیم می‌شوند.

رنگ لاک و الكل: لاک ماده‌ای است که حشره‌ای به نام کوکوس لاکا به دست می‌آید که این حشره بعد از مکیدن شیره‌ی درختان محلی (انجیر) مایع قهوه‌ای تیره‌ای را از خود ترشح می‌کند که این مایع قهوه‌ای پس از تصفیه شدن در بازار به عنوان لاک به فروش می‌رسد. بهترین نوع لاک به رنگ زرد روشن تا زرد متمایل به نارنجی (زرد لیمویی) است که در این صورت آن را شلاک

می نامند. در عمل لاک و الکل کاری، لاک را در الکل صنعتی حل می کنند؛ ولی کلاً هر چه درجه الکل مصرفی بیشتر باشد، لاک بهتر می تواند در آن حل شود. لاک به صورت ورقه های کوچک و نازک (پولک)، ترد و شکننده یافت می شود و برای ساختن لاک و الکل معمولاً برای یک لیتر الکل حدود ۱۰۰ گرم لاک به کار بrede می شود. رنگ لاک و الکل معمولاً در سه مرحله به کار زده می شود:

۱- رنگ دست اول (بوم کردن) برای پر کردن خلل و فرج و سوراخ های چوب.

۲- رنگ دست دوم (بوشش) برای ایجاد کردن قشر رنگ روی سطح کار.

۳- رنگ دست سوم (پرداخت) برای صاف کردن و پرداخت کردن روی رنگ ایجاد شده. برای زدن لاک و الکل بر روی چوب معمولاً از کهنه هی رنگ کاری استفاده می شود. کهنه هی رنگ کاری عبارت است از تکه پارچه ای که لای آن پنبه و یا پشم گذاشته باشند. (جنس پارچه می تواند چلوار لطیف باشد) رنگ لاک و الکل در مقابل اسید، الکل، رطوبت و حرارت مقاوم نیست و چنانچه آب بر روی آن بریزد لکه سفیدی بر روی آن باقی می ماند. نوعی از لاک نیز وجود داشته که لاک سفید نام دارد و از بی رنگ کردن یا روشن کردن لاک نارنجی (در اثر عملیات شیمیایی به کمک هیپوکلریت سدیم روی لاک نارنجی) به دست می آید و برای لاک و الکل کاری چوب های روشن مورد استفاده قرار می گیرد. از رنگ لاک و الکل برای رنگ کاری انواع قفسه، مبل، میز، صندلی، درهای داخلی، وسایل تزییناتی و موارد نظیر آن استفاده می شود.

سیلر: سیلر، رنگی است متمایل به کرم و شفاف که برای غیرقابل نفوذ کردن سطح موردنظر یا به اصطلاح برای پر کردن خلل و فرج چوب قبل از رنگ نهایی (کیلر) به کار می رود. پس از استعمال سیلر و خشک شدن آن قابلیت جذب رنگ کم می شود و باعث استحکام و سختی بیشتر رنگ نهایی می شود. ماده حلال این رنگ تیزر فوری است و در هنگام مصرف این رنگ را راقیق می کنند. زمان خشک شدن سیلر ۱۰ تا ۲۰ دقیقه است و می توان آن را با استفاده از قلم مو، پیستوله و یا فرو بردن اجسام در داخل آن مورد استفاده قرار داد. سیلر نسبت به رطوبت و حرارت زیاد مقاوم نیست. این رنگ در قوطی های فلزی ۱ و ۴ و ۲۰ کیلویی بسته بندی و به بازار عرضه می شود. از این رنگ در رنگ آمیزی انواع قفسه، دکوراسیون داخلی، میز، کابینت آشپزخانه، وسایل تزییناتی، درهای داخلی ساختمان، جعبه های رادیو و تلویزیون و موارد نظیر آن استفاده می شود.

کیلر: رنگی است شفاف که به عنوان رنگ نهایی، و همواره با سیلر مورد مصرف قرار می گیرد. این رنگ هنگام مصرف نسبتاً راقیق است و بعد از مصرف حدود ۱۰ الی ۲۰ دقیقه طول

می کشد تا خشک شود. حلال این رنگ نیز تینر فوری است و مانند سیلر در قوطی های ۱ و ۴ و ۲۰ کیلویی به بازار عرضه می شود. کیلر با استفاده از قلم مو، پیستوله یا فرو بردن اجسام در داخل آن به کار می رود. کیلر به دو صورت کیلر مات و کیلر براق وجود دارد. مورد مصرف این رنگ، دکوراسیون داخلی، میز، کابینت آشپزخانه، درهای داخلی، وسایل تزییناتی، جعبه های رادیو و تلویزیون و موارد نظری آن است.

رنگ های پلی استر: لاک های پلی استر جزو دسته لاک های دوتایی هستند. پلی استر رنگی است شفاف و بی رنگ. این رنگ در اتیلن با تینر فوری های بسیار قوی حل می شود. رنگ های پلی استر در مقابل رطوبت، حرارت، الكل ها، اسیدها، مواد قلیایی پاک کننده، بنزین، روغن و چربی، مرکب و جوهر تا حدودی مقاوم هستند. معمولاً این رنگ ها به وسیله پیستوله مورد استفاده قرار می گیرد.

پلی استرها خود به دو دسته نیم پلی استر و پلی استر تقسیم می شوند.

الف - نیم پلی استر: جزو رنگ های نیمه هوا خشک هستند و از سه جزء ماده اصلی رنگ (رزین، روغن های کوتاه^۱، اوره فرمالدئید) حلال (اتیلن، ...) و سخت کننده (پاراتولوئن سولفونیک اسید^۲، ...) تشکیل یافته است. این رنگ ها پس از مصرف احتیاج به پولیش ندارند و به دو صورت مات و براق در بازار عرضه می شوند.

ب - پلی استر: این رنگ ها از یک جزء ماده اصلی رنگ و یک جزء هاردنر (سخت کننده) تشکیل شده اند و ماده ای حل کننده و رقیق کننده ندارند و به علت این که در اثر رقيق نشدن تبخیر نمی شوند لذا ضخامت لاک به همان ضخامت اصلی روی کار باقی می ماند. این دسته از لاک ها فوق العاده شفاف هستند و در نتیجه زیبایی طبیعی چوب را به طور کامل منعکس می کنند. این لاک ها به سرعت سخت و سفت می شوند (پس از ۳۰ تا ۲۰ دقیقه)؛ از این رو کار با آن باید با دقت زیاد انجام گیرد. در مورد چوب هایی که دارای صمع و شیرابه و مواد استخراجی هستند نمی توان لاک های پلی استر را به خوبی به کار برد، زیرا این چوب ها به سادگی خشک نمی شوند و به خوبی لاک را نمی بذیرند. این لاک ها پس از مصرف به هیچ وسیله ای پاک نمی شوند، مگر این که سطح کار را با لیسه تراشید و سنباده کرد. لاک های پاشیده شده بر روی سطح کار بهتر است در درجه حرارتی معادل 20°C تا 22°C خشک شوند. رنگ های پلی استر جزء رنگ های غیر هوا خشک هستند و بعد از خشک شدن بعضی از آن ها سطوحی براق را به وجود می آورند و دیگر احتیاجی به پولیش ندارند و بعضی دیگر که مخصوص سطوح صاف هستند، باید سنباده و پولیش شوند.

نوعی پلی استر نیز وجود دارد که پلی استر سه مواده نام دارد. این رنگ‌ها از ماده اصلی رنگ، سخت‌کننده و کبالت تشكیل یافته که بیشتر در کارهای معرق و جاهايی که حجم زیاد رنگ روی هم انباشته می‌شود از آن استفاده می‌شود. در بعضی از موقع قطعه‌ی فرم‌دار مانند یک مجسمه‌ی کوچک چوبی را در حجمی از این رنگ پوشش و اطراف آن را تراش می‌دهند که برای تزیینات و یا به عنوان دستگیره‌های کمد استفاده می‌شود. این رنگ همان ماده‌ی اصلی فایبرگلاس نیز است که همراه با پشم شیشه جداره‌های را با آن به وجود می‌آورند.

پلی استرها و نیم‌پلی استرها را می‌توان به صورت قوطی‌های ۱ و ۴ کیلویی و حلب‌های ۲۰ کیلویی در بازار تهیه کرد. از این رنگ‌ها برای پوشش انواع مبلمان، دکوراسیون داخلی، کابینت آشپزخانه، لوازم تزییناتی درهای داخلی و خارجی ساختمان، جعبه‌های رادیو و تلویزیون و قفسه‌ها و نظایر آن استفاده می‌شود.

روغن جلا: رنگی است قهوه‌ای روشن تا متمایل به قرمز که به عنوان رنگ نهایی مورد مصرف قرار می‌گیرد. این رنگ به تنهایی یا همراه با سیلر و کیلر یا لاک و الکل به عنوان براق‌کننده (پوشش رویی) می‌تواند مورد مصرف قرار گیرد. این رنگ پس از مصرف حدود ۳ دقیقه طول می‌کشد تا خشک شود. روغن جلا در مقابل آب و حرارت زیاد و رطوبت مقام نیست. این رنگ را می‌توان با استفاده از قلم مو، پیستوله و یا فرو بردن اجسام در داخل آن مورد استفاده قرار داد. در داخل روغن جلا ممکن است مواد خشک کننده به کار رفته و یا به کار نرفته باشد، که در صورت به کار رفتن مواد خشک کننده، روغن جلا زودتر خشک می‌شود. از روغن جلا به صورت مخلوط با رنگ روغنی هم می‌توان استفاده کرد که باعث برآقیت این رنگ می‌شود. روغن جلا معمولاً به صورت مایع در قوطی‌های فلزی یا پلاستیکی به بازار عرضه می‌شود. حال این رنگ تیز روغنی و یا فوری است و پس از مصرف لایه‌ای شفاف را بر روی سطح کار به وجود می‌آورد. موارد مصرف آن، قسمت‌های داخلی ساختمان مانند دکوراسیون داخلی، درهای داخلی، لوازم تزییناتی، اسباب بازی، جعبه‌های رادیو و تلویزیون و یا قسمت‌های خارجی ساختمان که در معرض رطوبت و حرارت نیستند، است. **رنگ‌های نیتروسلولزی:** ماده اصلی این رنگ سلولز (ماده اصلی تشكیل دهنده چوب) است که در اثر ترکیب با اسیدنیتریک به صورت نیتروسلولز درمی‌آید.

نیتروسلولز حاصله بر حسب مرغوبیت آن به دو دسته تقسیم می‌شود:
۱- دسته A که در الکل حل می‌شود. ۲- دسته B که در اتر قابل حل است.
دسته‌ای که در الکل (اتیل الکل و بوتیل الکل) قابل حل است برای مخلوط با لاک و الکل

صرف می شود که در این صورت رنگ به دست آمده از لاک و الک خالص، بهتر است و در مقابل رطوبت و کارکردن چوب (همکشیدگی و واکشیدگی) استقامت بیشتری دارد. رنگ های نیتروسلولزی به رنگ روشن است و در مقابل خراشیدگی، حرارت، رطوبت و عوامل بیولوژیکی مقاوم است، ولی در عوض این ماده یک ماده قابل استعمال است. رنگ های نیتروسلولزی را می توان به هر میزانی با تینر رقیق کرد و با استفاده از قلم مو، پیستوله و یا به صورت فرو بردن اجسام در داخل آن مورد استفاده قرار داد. برخلاف لاک و الک، رنگ های نیتروسلولزی در عمق چوب نفوذ نمی کند و فقط به صورت یک ورقه محکم روی سطح چوب را می پوشاند. یکی از محسنین این لاک ها قابلیت ارتتجاعی یا الاستیک بودن آن هاست که این امر سبب می شود در صورتی که چوب ها همکشیدگی و واکشیدگی پیدا کردن، لاک ترک برندارند. درجه‌ی حرارت محیط برای خشک شدن رنگ های نیتروسلولزی حدود 20°C است. لاک های نیتروسلولزی را باید ۲ تا ۳ بار بر روی کار پاشید (به وسیله پیستوله) و ۴ تا ۶ ساعت فرصت داد تا لاک کاملاً خشک بشود. از این رنگ ها در صرف رنگ کاری، مبل ها، دکوراسیون، قفسه ها، درهای داخلی، دیوارهای چوبی، قسمت های داخلی وسایط نقلیه و موارد نظری آن استفاده می شود.

لاک های دوتایی (D.D): لاک های دوتایی از یک قسمت لاک به نام Desmophen و یک قسمت ماده سفت کننده به نام Desmodur تشکیل شده‌اند. در اثر ترکیب این دو قسمت لاک محکم و غیرقابل حلی به دست می آید که بسیار الاستیک، سخت و مقاوم است و سطح بسیار برآقی نیز دارند. لاک های فوق باید در ظرف یک بار صرف شوند؛ زیرا بعد از سفت شدن دیگر قابل استفاده نیستند. مقدار مخلوط این دو قسمت طبق دستور کارخانه سازنده است.

لاک های پلی اوره تان: این لاک هم یکی از لاک های مقاوم و سخت است که جزء لاک های دوتایی به شمار می آید. این دسته از لاک ها در مدت ۲ ساعت در مجاورت هوا خشک می شود و بعد از چند روز به حداکثر سختی خود می رسد. این لاک ها در مقابل آب، خراشیدگی و حرارت مقاوم هستند و می توان این لاک ها را در مکان هایی که مقاومت و استحکام زیاد مورد نظر باشد به کار برد. این لاک ها معمولاً به صورت محلول در دو قوطی به بازار عرضه می شوند، که در هنگام استفاده با هم مخلوط می شوند. از این لاک برای صرف و رنگ آمیزی پارکت (فرش چوبی) و مبلمان استفاده می شود و معمولاً به وسیله قلم مو، اسپری یا پیستوله به صرف می رسد.

لاک های رزین مصنوعی: این لاک ها ترکیبی از رزین های مصنوعی و ماده سخت کننده می باشند که قبل از استفاده با هم مخلوط می کنند. این لاک ها پس از سخت شدن بسیار محکم

می‌شوند و در مقابل آب، رطوبت، حرارت، الکل و خراشیدگی مقاومت خوبی دارند. محلول فوق حتی در ظرف‌های سرسته از ۱۲ تا ۲۴ ساعت نیز سخت می‌شود و دیگر قابل استفاده نیست.

لاک‌های فنل‌فرمالدئید: نوعی از لاک‌های رزین مصنوعی است که مخلوطی از ماده سخت‌کننده و فنل‌فرمالدئید است. این لاک نیز (به کمک کاتالیزور) در مجاورت گرمای سخت و محکم می‌شود. این لاک در برابر آتش سیگار، الکل، تغییرات آب و هوایی، رطوبت، نور خورشید و غیره مقاوم است و در مبلمان کافه‌ها، رستوران‌ها، قطارهای راه‌آهن، سالن‌های ورزشی، کشتی‌ها و غیره به کار می‌رود. این لاک را می‌توان به کمک حلال‌های شیمیایی حل کرد و به روش پاکیزدن یا ریختن روی سطح کار استفاده کرد. **جلاهای مومنی (جلای و اکسی):** چوب‌هایی که دارای خلل و فرج بزرگ و خشنی هستند (بلوط، ملچ و...) می‌توان به وسیله‌ی واکس زدن روی آن‌ها رنگ مات نرمی ایجاد کرد. برای تهییه ماده واکس می‌توان از موم طبیعی عسل، موم کارنوبا^۱ و کرسین^۲ استفاده کرد. برای این منظور موم‌ها را رنده می‌کنند و پس از خرد کردن آن را در بنزن و یا ترباتین حل می‌کنند. بهتر است این کار با محلول داغ انجام گیرد.

از مخلوط کردن ۱۰۰ گرم موم عسل در یک لیتر ترباتین می‌توان محلول لازم را به دست آورد. این محلول به وسیله‌ی قلم مویی که موی آن بسیار کوتاه باشد و یا با قلم مویی که موهای آن با نخ بسته شده باشد روی کار زده می‌شود. موم‌ها کلاً برای کارهایی که در معرض رطوبت و حرارت زیاد قرار می‌گیرند، مناسب نیستند. برای این‌که حساسیت سطح واکس زده را در مقابل آب کمی کاهش داد می‌توان پس از موم زدن روی سطح موم خورده لاک و الکل زد. باید توجه داشت که هم محلول موم و ترباتین و هم محلول لاک و الکل باید کاملاً رقیق شوند و مورد مصرف قرار گیرند.

موم‌ها به صورت‌های مختلفی وجود دارند که ممکن است خمیری، مایع و یا اسپری باشد. واکس یا موم خمیری برای سطوحی که در معرض دستمالی زیاد قرار می‌گیرند مناسب است و معمولاً با استفاده از پارچه به سطح کار مالیه می‌شوند. واکس‌های نیمه‌خمیری دارای مقدار کمی آب و صابون خشی نیز هستند که وجود آن‌ها موجب خاصیت تمیزکننده‌ی بیشتر آن‌ها می‌شود. واکس مایع معمولاً دارای جلایی است که به صورت عامل تمیزکننده نیز عمل می‌کند. جلاهای مومنی را می‌توان برای مبلمان، پارکت و پانل‌های چوبی به کار برد.

۱- موم کارنوبا، از گونه‌ای درخت نخل برزیلی به دست می‌آید و سخت‌ترین نوع موم طبیعی است (نقطه‌ی ذوب ۸۵°C)

برای جلوگیری از شکنندگی این موم آن را با موم‌های دیگر ترکیب می‌کنند.

۲- موم کرسین، یک نوع موم هیدروکربن است که دارای قابلیت انعطاف‌پذیری خوبی است.

وارنیش: وارنیش با داشتن درخشنده‌گی خاص موجب زیبایی سطح چوب می‌شود و هم‌چنین آن را در برابر لکه، آب و هوا وغیره محافظت می‌کند. وارنیش سختی سطح چوب را افزایش می‌دهد و آن را در برابر کار زیاد مقاوم می‌کند. وارنیش عاملی است که از نفوذ آب به داخل چوب و هم‌چنین از حمله عوامل بیولوژیکی (قارچ‌ها) به چوب ممانعت می‌کند. روش خشک کردن وارنیش نوع آن را معین می‌کند. به طور کلی چند نوع وارنیش وجود دارد:

الف - وارنیش روغنی: که محتوی روغن‌های خشک کننده مثل روغن الیف یا روغن جلاست که در اثر اکسیداسیون به تدریج سخت می‌شود. وارنیش‌های روغنی را می‌توان متداول‌ترین نوع وارنیش دانست و شامل وارنیش‌های پولیش، وارنیش پارکت و وارنیش‌های مبلمان است.

ب - وارنیش الکلی: این وارنیش‌ها از طریق تبخیر جلای خود که معمولاً الکل یا ترباتین است سخت می‌شود. وارنیش‌های ماستیک و دامار از نوع وارنیش‌های الکلی هستند که فوق العاده شفاف هستند و به سرعت خشک می‌شوند.

پ - وارنیش‌های صمغی مصنوعی: این وارنیش‌ها دارای خواص مشابه با صمغ‌های طبیعی هستند ولی سرعت خشک شدن آن‌ها زیاد است. از صمغ‌های مصنوعی که در ساخت وارنیش به کار می‌روند، می‌توان صمغ‌های استر، صمغ‌های فنولیک و صمغ‌های الکید را نام برد. وارنیش مات را می‌توان جزء وارنیش‌های صمغی نام برد. به طور کلی متداول‌ترین وارنیش‌های مورد مصرف در صنایع چوب عبارتند از:

۱ - وارنیش سخت: این وارنیش برای قسمت‌های داخلی ساختمان به کار می‌رود و بدون درخشنده‌گی خشک می‌شود. خشک شدن این وارنیش‌ها دوازده ساعت طول می‌کشد. از این وارنیش‌ها می‌توان برای پوشش آخر مبلمان استفاده کرد که در این صورت پوششی نرم و جالب، بدون نیاز به مالش و پولیش به وجود می‌آید.

۲ - وارنیش پولیش: این وارنیش از صمغ‌های سخت (صمغ کنگو) و کمی روغن (روغن جلا) درست می‌شود که به تدریج خشک می‌شود. این وارنیش شکننده است ولی می‌توان در اثر مالش با سنگ‌های مالشی، پولیش خیلی خوبی را بر روی آن به وجود آورد.

۳ - وارنیش الوار: این وارنیش گاهی به وارنیش دریابی موسوم است و محتوی مقدار زیادی روغن است که موجب دیر خشک شدن آن می‌شود. وارنیش الوار دارای درخشنده‌گی، سختی و خاصیت ارجاعی خوبی است و در برابر آب دوام زیادی دارد.

۴ - وارنیش دامار: یک وارنیش الکلی با شفافیت فوق العاده است که به سرعت خشک

می شود ولی از وارنیش های دیگر نرم تر و کم دوام تر است. وارنیش های دیگری مثل وارنیش رویه میز، وارنیش پیشخوان، وارنیش پارکت و وارنیش همرنگی نیز وجود دارند که هر کدام از آنها خواص مخصوص به خود را دارند و برای مقاصد به خصوصی مناسب هستند.

در خشنده کی وارنیش به میزان زیادی به نوع صمغ آن بستگی دارد و قابلیت ارجاعی آن نیز به روغن های خشک کننده وابسته است. اکثر وارنیش هایی که برای درودگری به کار می روند، در اتاق با حرارت 22°C به بهترین صورت پخش و خشک می شوند. برای زدن وارنیش به کار، می توان از قلم مو استفاده کرد. وارنیش ها معمولاً برای خشک شدن به ۲۴ الی ۴۸ ساعت وقت نیاز دارند. پس از اتمام کار وارنیش آن را با کمک سمباده خیلی نرم یا پشم فولادی ظریف مالش می دهند. این عمل ممکن است به وسیله آب و یا به وسیله روغن صورت گیرد. چنانچه با روغن صورت گیرد، در خشنده کی کار پیشتر خواهد بود ولی روغن ممکن است که چوب های روشن را کمی تیره تر کند.

جلای فرانسوی (پولیش فرانسوی): جلای فرانسوی سطحی درخشان و شفاف به وجود می آورد و برای چوب های با بافت متراکم مناسب است؛ زیرا شفافیت فوق العاده ای آن رنگ و در خشنده کی طبیعی چوب را به خوبی نمایان می کند. امروزه این جلا کاربرد کمتری دارد؛ زیرا برای استفاده و ساخت آن به مهارت و زمان زیادی نیاز دارد. جلای فرانسوی عمده ای از شلاک، الكل و یک روغن گیاهی ساخته می شود. در بعضی از انواع آن موادی مثل ترباتین و نیزی، صمغ بنزوئین و نوعی رنگ نیز به کار می رود. پولیش فرانسوی را به کمک یک بالشتک به کار می زنند. پارچه داخلی این بالشتک کرباس آگشته به شلاک رقیق است و رویه آن پارچه کتان بدون پُر ز است. برای خشک شدن هر لایه معمولاً ۲ ساعت وقت لازم است.

۳-۲- رنگ های غیرشفاف: عبارت است از مایع رنگینی که روی سطح چوب را می پوشاند که این مایع رنگین پس از خشک شدن به شکل یک قشر سخت و غیرشفاف روی چوب باقی می ماند و به کلی نقش چوب را می پوشاند و تشخیص چوب را غیرممکن می کند. رنگ های غیرشفاف خود به دسته های زیر تقسیم می شوند :

رنگ روغنی: رنگ روغنی ترکیبی است از پودر رنگ، حلال، روغن جلا، اسکاتیف، مواد انعطاف دهنده و غیره که بسته به نوع پودر رنگ دارای رنگ های متفاوتی است. رنگ روغنی به دو دسته رنگ روغنی مات و رنگ روغنی براق تقسیم می شود. رنگ روغنی مات شفافیت ندارد و می توان با مخلوط کردن ماده مات کننده به رنگ روغنی براق، آن را به دست آورد. برای زدن رنگ روغنی لازم است که سطح چوب را قبل از رنگ زنی، روغن الیف زد و بتونه روغنی کرد. حلال این

رنگ‌ها تیز روغنی، نفت و موادی نظیر آن است و معمولاً با استفاده از قلم مو یا پیستوله مورد استفاده قرار می‌گیرند. این رنگ‌ها در قوطی‌های فلزی یا پلاستیکی به صورت‌های ربع کیلویی، نیم کیلویی، ۱ کیلویی، ۴ و ۲۰ کیلویی به فروش می‌رسد. از این رنگ برای مصارفی که در معرض رطوبت و باران قرار می‌گیرند مانند: کابینت آشپزخانه، وسایل آزمایشگاهی و بیمارستانی، در و پنجره‌های خارجی ساختمان و کلاً اشیای قابل شستشو، استفاده می‌شود.

انامل: نوعی جلای غیرشفاف است که بافت چوب را مخفی می‌کند و در عوض رنگ مطلوبی به آن می‌دهد. انامل خیلی سخت و دارای قابلیت ارتجاعی خوبی است. این جلا در برابر تغییرات آب و هوایی، رطوبت، حرارت و غیره مقاوم است. انامل را می‌توان به کمک تیز رقیق کرد و به وسیله قلم مو روی سطح کار مالید. انامل دارای رنگ‌های متفاوتی است و از آن‌ها می‌توان برای کارهای داخلی و یا خارجی ساختمان استفاده کرد.

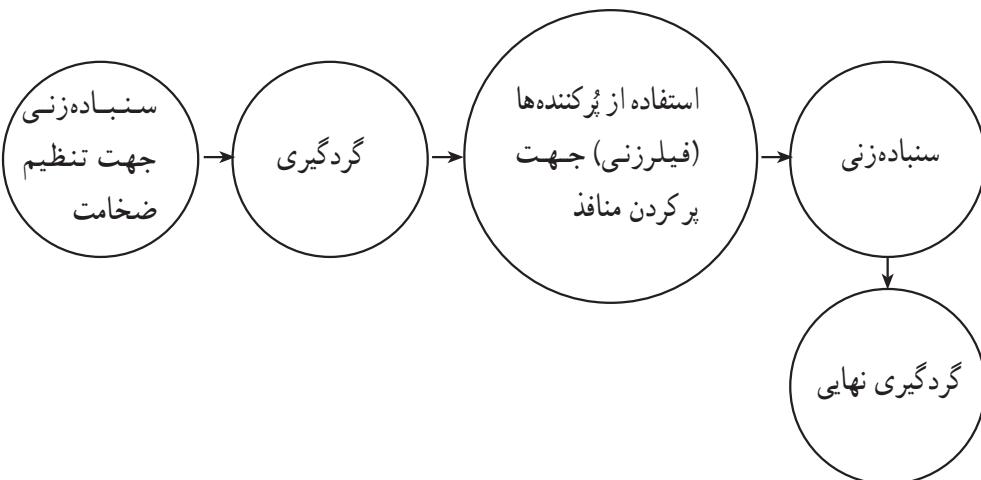
رنگ‌های پلاستیکی: ماده اصلی این رنگ‌ها مواد شیمیایی پلاستیکی است که در آب قابل حل است. این رنگ‌ها به صورت‌های متفاوتی وجود دارند که به تناسب نوع مصرف می‌توان آن را تهیه کرد. این رنگ‌ها در مقابل رطوبت و حرارت مقاومت ندارند و در قوطی‌های فلزی و پلاستیکی ۱ کیلویی، ۴ کیلویی، ۱۲ و ۲۰ کیلویی به فروش می‌رسند. از این رنگ‌ها روی سطوح گچی، سیمانی و... استفاده می‌شود.

۳-۲-۳- رنگ‌های پودری: امروزه به غیر از رنگ‌های مایع از رنگ‌های پودری نیز برای چوب، نتوپان و MDF استفاده می‌گردد. روش استعمال این رنگ‌ها بدین ترتیب است که ابتدا سطح قطعه کار را توسط پلیمر مایع پوشش داده سپس توسط دستگاه رنگ‌پاش دانه‌های رنگ پودری که با منفی دارند را روی قطعه می‌پاشند. در مرحله‌ی بعد قطعه رنگ شده در داخل کوره‌ای با دمای 120°C قرار داده شده و پخت انجام می‌گیرد. از مزایای این روش تنوع رنگ و مقرون به صرفه بودن آن نسبت به MDF روکش دار است.

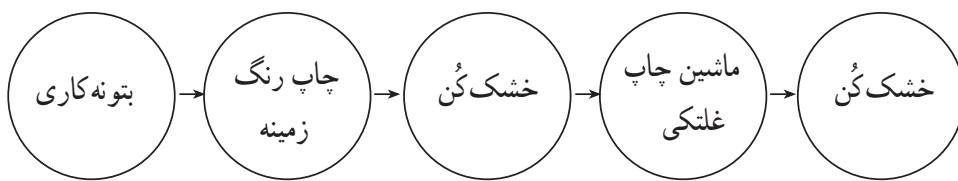
۴-۲- چاپ و پوشش صفحات چوبی: یکی از فن‌آوری‌های جدید و روبه گسترش، چاپ طرح بر روی صفحات چوبی می‌باشد. قدمت این صنعت حدود ۶۰ سال و پیشرفت آن محصول افزایش مرغوبیت در جوهرها و معرفی رنگ‌هایی که با اشعه‌ی ماوراء بنفس (UV)^۱ عمل آوری می‌شوند است. امروزه توجه مجدد صنعت به فن چاپ منجر به پیدایش پوشش‌هایی با کارایی بالا (H.P.C)^۲ گردیده است. با به کارگیری پوشش‌های H.P.C علاوه بر این که زیبایی کار حفظ می‌گردد، قیمت

تمام شده نیز نسبت به موقعي که از انواع روکش‌ها استفاده می‌شود کمتر و مسائل زیست محیطی ناشی از ضایعات روکش‌های مصنوعی نیز مرفع می‌گردد.

تکنولوژی H.P.C پس از آماده‌سازی سطح تخته به ترتیب زیر، با استفاده از غلتک‌های دستگاه، طرح مورد نظر بر روی سطح کار چاپ می‌گردد.

به طور مثال برای رسیدن به نقش چوب بلوط بر روی M.D.F، ابتدا رنگ زمینه بلوط و سپس خطوط نقش طبیعی آن چاپ می‌شود که مختصراً شامل مراحل زیر می‌باشد.

پوشش H.P.C ساختاری چندلایه است. رزین‌های مورد استفاده در این نوع پوشش دارای استحکام زیاد و درنتیجه مقاومت بالا در برابر رطوبت، ضربه، خراش و ساییدگی هستند. با توجه به دامنه مقاومت پوشش‌های H.P.C در برابر گرما، مواد شیمیایی و نیروهای مکانیکی وارد، تنوع بسیار زیادی در فرآورده‌های صفحه‌ای پوشش یافته با این ساختار به وجود آمده است که از آن جمله می‌توان به انواع کف‌پوش‌ها، درها و انواع مبلمان اداری و منازل اشاره کرد.

۳-۳-۳ پارچه

در صنایع چوب از پارچه، هم به عنوان پوشش و هم به عنوان موادی برای تزیین کالاهای چوبی و

ایجاد راحتی بیشتر در آن‌ها استفاده می‌شود. به طور کلی می‌توان پارچه را یکی از مواد اصلی مورد مصرف در صنایع مبل‌سازی دانست که در صد زیادی از مواد مصرفی را به خود اختصاص می‌دهد. از پارچه‌هایی که در صنایع چوب مورد استفاده قرار می‌گیرند می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

۱-۳-۳-۱- پارچه کرباسی: پارچه‌ای است نازک و به رنگ سفید که از جنس پنبه است.

این پارچه به سه صورت، بافت متراکم، بافت متوسط و بافت باز تقسیم می‌شود. این پارچه‌ها در بازار به صورت زُل عرضه می‌شوند و از آن برای پوشش زیرین یا پشت مبل‌ها و صندلی‌ها که از دید مستقیم خارج است (برای پوشاندن تسمه‌کشی و فنر ریزی) استفاده می‌شود. این پارچه‌ها عموماً به وسیله‌ی سوزن‌های دوخت یا میخ‌های بنفسن به کلاف مبل یا صندلی محکم می‌شود. از متقابل در رنگ کاری و نظافت دستگاه‌ها نیز استفاده می‌شود.

۱-۳-۳-۲- پارچه‌ی آستر: پارچه‌هایی هستند که مابین پارچه‌های رویه و قسمت فنر ریزی و یا پنبه و اسفنج ریزی‌های کف یا پُشتی مبل‌ها و صندلی‌ها به کار می‌روند. این پارچه‌ها برای جلوگیری از تماس مستقیم پارچه‌های رویه با قسمت‌های زیری و درنتیجه دوام بیشتر پارچه‌های رویه (رویه) و شکل‌گیری مناسب آن‌ها به کار می‌رود. پارچه‌های آستری نسبت به پارچه‌های رویی ارزش کمتری دارند و می‌توان از انواع پارچه‌ها برای این کار استفاده کرد. به جای این پارچه‌ها می‌توان از گونه‌های نخی و پلاستیکی هم استفاده کرد.

۱-۳-۳-۳- پارچه‌های رومبلي (رویه): این پارچه‌ها برای پوشش و تزیین قسمت‌های رویی انواع مبل‌ها، صندلی‌ها و مواردی نظیر آن به کار می‌روند و از نظر ارزش در درجه اول قرار می‌گیرند.

(شکل ۱-۳-۱).

شکل ۱-۳-۱- مورد مصرف پارچه رویه در مبل‌سازی

پارچه‌های مورد مصرف در این زمینه می‌تواند دارای انواع و اقسام متفاوتی باشد که مرغوب‌ترین آن‌ها پارچه‌های ابریشمی و مخملی اعلا است که از این پارچه‌ها برای رویه انواع مبل‌های لوکس و گران قیمت (خصوصاً مبل‌های استیل) و انواع صندلی‌های درجه یک استفاده می‌شود. پارچه ترکمنی، پارچه ساتن، پارچه مخمل کوییده‌ی آمریکایی، پارچه طرح ایتالیا، پارچه‌های سکه‌ای، پارچه‌های بُغاز (سبحان، بنفسه کرم، شال قهوه‌ای، چنار قهوه‌ای، بغداد آبی و...) چند نمونه‌ی دیگر از این پارچه‌ها هستند. پارچه‌های رویه به صورت طاقه در بازار عرضه می‌شود و آن‌ها را به وسیله میخ‌های منگنه به کلاف مبل یا صندلی محکم می‌کنند.

۳-۴—**پارچه ضخیم یا برزنت:** پارچه‌ای است محکم و نخی که به رنگ‌های مختلفی در بازار وجود دارد و به صورت رُل به فروش می‌رسد، از این پارچه‌ها می‌توان برای ایجاد پشتی و کف صندلی‌های تاشو، راحتی و... استفاده کرد. هم‌چنین می‌توان آن را در کفی انواع مبل و صندلی به جای فنر مورد استفاده قرار داد (شکل ۲-۳).

شکل ۲-۳—مورد مصرف پارچه برزنت در محصولات چوبی

پارچه‌های توری و حوله‌ای نیز انواع دیگر پارچه هستند که می‌توان از آن‌ها برای پوشش انواع میز، تختخواب و غیره استفاده کرد.

۴-۳-چرم

چرم برای پوشش رویی مبل‌های نشیمن، پوشش کف و پشتی صندلی و غیره به کار می‌رود.

چرم‌های مورد مصرف در صنایع چوب را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱-۴-۳-چرم‌های طبیعی: این چرم‌ها را می‌توان از پوست گاو، گوساله، اسب، بز و... از

طریق دباغی کردن به دست آورد. چرم‌های طبیعی مورد مصرف در صنایع چوب اغلب از نوع چرم گاوی است که معمولاً^۱ به ابعاد 2×3 متر تهیه و به بازار عرضه می‌شود. چرم گاوی ضخیم که معمولاً از پوست گاو میش تهیه می‌شود، به وسیله ماشین‌های برش به دو ورقه‌ی رویی و زیرین تبدیل می‌شود. ورقه‌ی رویی که قسمت مرغوب چرم است و نمایش طبیعی چرم را دارد بدون سوراخ، خراش، تغییر رنگ ناشی از بیماری و غیره است و نیازی به تغییر و اصلاح ندارد. این قسمت به عنوان چرم درجه یک و عالی برای پوشش مبل‌های لوکس و گران قیمت استفاده می‌شود (شکل ۳-۲). قسمت‌های زیرین چرم که اشبالت نامیده می‌شود، به عنوان چرم درجه ۲ و ۳ و ارزان‌تر از ورقه‌ی رویی چرم به بازار عرضه می‌شود که به مصارف کفس‌سازی، دستکش‌های کار و غیره می‌رسد. چرم‌هایی که به مصارف رویه (روکش) می‌رسند را می‌توان به وسیله‌ی لایه‌ای از رنگ^۱ پوشاند که در این صورت

شکل ۳-۳-مورد مصرف چرم طبیعی

۱- نوع رنگ پیشتر طبیعی است که از پوست، میوه، گل و عصاره بعضی از گیاهان تهیه می‌شود.

باعث شفافیت، خوش رنگی، ثبات و زیبایی پیشتر چرم خواهد شد. می‌توان با اضافه کردن مخلوطی از روغن بزرک، پیگمنت، حلال و... به چرم معمولی چرم ورنی تولید کرد. نوع دیگری از چرم طبیعی تیماج نام دارد. تیماج را معمولاً از پوست بز تهیه می‌کنند و جنس عالی آن که از پوست بز افریقایی تهیه می‌شود، برای پوشش مبل‌های گران قیمت مصرف می‌شود. چرم گوسفند هم جزء چرم‌های طبیعی است که در صنایع چوب کمتر مصرف می‌شود.

۲-۳-۴- چرم مصنوعی: مواد تشکیل دهنده این چرم‌ها ممکن است ضایعات چرم‌های طبیعی و یا مواد شیمیایی باشد. این چرم‌ها به رنگ‌های مختلفی به بازار عرضه می‌شوند و به عنوان پوشش انواع مبل، پوشش کف و پشتی انواع صندلی و غیره می‌توان از آن‌ها استفاده کرد (شکل ۳-۴). چرم مصنوعی به دو صورت، چرم ساده و چرم چروک در بازار یافت می‌شوند که نوع چروک آن برای پوشش انواع مبل‌های لوکس استفاده می‌شود. برای جلوگیری از خشک شدن چرم‌ها باید هر چند مدت یک دفعه آن‌ها را روغن (واکس) زد. مورد مصرف چرم‌های مصنوعی، جاهایی است که امکان شستشوی آن وجود دارد. چرم‌ها را می‌توان به وسیله سوزن‌های دوخت (میخ منگنه) یا میخ‌های بنفس به کلاف مبل یا صندلی محکم کرد (شکل ۳-۵).

شکل ۳-۴- مورد مصرف
چرم مصنوعی

شکل ۳-۵- متصل کردن چرم به بدنه با سوزن‌های دوخت

۳-۵- شیشه

شیشه جسمی است بی رنگ، سخت و شکننده که نور از آن عبور می کند. شیشه در برابر مواد شیمیایی مقاوم است و فقط اسید فلور (HF) آن را از بین می برد. شیشه حرارت و الکتریسیته و برق را به سختی از خود عبور می دهد و مقاومت شیشه در برابر ضربه کم است و می توان آن را با کربن خالص (الماس) برید.

شیشه های مورد مصرف در صنایع چوب عبارتند از :

۱-۵- شیشه های جام ساده: این شیشه ها به نام شیشه پنجره معروف هستند. ضخامت این شیشه ها را با نشانه های زیر نمایش می دهند :

ED یا $\frac{4}{4}$ که ضخامت این نوع شیشه ها از $1/8$ تا $2/3$ میلی متر است. این شیشه ها دارای

ضخامت معمولی و برای مبل های ساده، ویترین مغازه ها، و قاب عکس مناسب هستند.

MD یا $\frac{6}{4}$ که ضخامت این نوع شیشه ها از $2/8$ تا 3 میلی متر است. این شیشه ها دارای

ضخامت متوسط هستند و بیشتر به مصارف ساختمانی می رسند.

DD یا $\frac{8}{4}$ که ضخامت این شیشه ها از $3/6$ تا 4 میلی متر است و به شیشه های با ضخامت

دوتایی معروف اند. از این شیشه ها برای مصارف گلخانه ای استفاده می شود.

شیشه های جام به ضخامت های 5 و 6 میلی متر هم تهیه می شوند که از این شیشه ها می توان

برای پوشش روی میز های اداری، میز عسلی و ... استفاده کرد. هم چنین شیشه های جام با ضخامت

$4/4$ میلی متر هم می توان یافت که به شیشه ضخیم معروف اند و برای کاربردهای صفحه ای شکل مانند

صفحه میز، طبقه بندی ها، ویترین ها، درهای شیشه ای و مواردی نظری آن استفاده می شوند. شیشه های

جام باید صاف، بی رنگ، بدون حباب، بی موج و سخت باشند و ضخامت آن ها در تمام سطوح

یکنواخت باشد. نوعی از شیشه های جام نیز وجود دارد که شیشه های جام کشیده نام دارد که این

شیشه کاملاً صاف نیست و نور را می شکند و از پشت آن جسم به شکل اصلی دیده نمی شود.

شیشه های جام را می توان با اندازه های زیر یافت : 2 میلی متری به ابعاد $2 \times 1/60$ متر، 3 میلی متری

$2 \times 1/60$ متر، 4 میلی متری $3 \times 1/80$ متر. برای مصارف روی صفحات میزها، لبه های شیشه را

صفاف یا به طور عدسی یا نیمگرد می سایند که تیزی آن از بین بود و ضمناً نمای زیباتری داشته باشد.

در بعضی از کارها گوش های شیشه را پخ می زند و این عمل بیشتر در مورد آینه ها انجام می گیرد.

شیشه‌های جام حتی تا ۳۰ میلی‌متر ضخامت هم تولید می‌شوند.

۲-۵-۲- شیشه جام مات: برای آن که اجسام از پشت شیشه دیده نشوند، آن را تار یا مات می‌سازند. شیشه جام مات همان شیشه معمولی است که بر اثر ساییدن خشن با فشار ماسه‌ای ریز دانه سیلیسی یا با استفاده از اسیدفلوئور (FH) که باعث خورندگی شیشه می‌شود آن را مات می‌کنند.

۲-۵-۳- شیشه جام مشجر یا گلدار: این شیشه‌ها، هنگامی که هنوز به حالت خمیری است و در حالت کشیدن شیشه آن را با نوردهای آجدار یا گلدار نورد می‌زنند، به قطر ۳ الی ۴ میلی‌متر تهیه می‌شود و بیشتر برای محل‌هایی که نور باید عبور کند ولی طرف دیگر دیده نشود مورد مصرف قرار می‌گیرد. از این شیشه می‌توان در جعبه کمک‌های اولیه و نظایر آن استفاده کرد.

۲-۵-۴- شیشه جام مسلح: پس از ریختن یک لایه از شیشه روی آن را تور سیمی فولادی بهن می‌کنند و سپس لایه‌ی رویی را می‌ریزند و آن را به وسیله غلتک صاف و با موج‌دار نورد می‌زنند. پایداری این شیشه‌ها در مقابل آتش و قدرت ضربه خوش زیادتر از شیشه‌های معمولی است و پس از شکستن تکه‌های آن از هم جدا نمی‌شود و نمی‌ریزد. معمولاً این شیشه‌ها را با ضخامت ۴ میلی‌متر به بالا تهیه می‌کنند. از این شیشه‌ها برای کارخانه‌ها، گاراژها و پوشش بام‌هایی که باید از آن‌ها نور عبور کند (سرسرا) مصرف می‌شود.

۲-۵-۵- شیشه‌های رنگی: برای جلوگیری از عبور اشعه، شیشه‌ها را رنگی می‌سازند. شیشه یا به صورت تمام جسم رنگی ساخته می‌شود و یا فقط سطح آن انود رنگی می‌شود. برای رنگین کردن جسم شیشه به هنگام ذوب کردن مواد خام، به آن مواد رنگ کننده می‌افزایند (مانند: آهن، سلنیم، کرم، کبات، گوگرد و ...). در انود کردن سطح شیشه، شیشه را در محلول شیشه‌ای رنگین فرو می‌برند تا لعابی از شیشه‌ی رنگی بر سطح شیشه معمولی انود شود. از این شیشه‌ها می‌توان در پوشش دیوارها، روی میزها، کف پنجره‌ها (پنجره‌های افقی)، مصارف داخلی و خارجی ساختمان برای تزیینات (کتیبه‌ی درها و پنجره‌ها) قفسه‌ها و ... استفاده کرد.

۲-۵-۶- شیشه‌های قوسدار: برای قوس دادن به شیشه‌ها و خم کردن آن‌ها، شیشه را حرارت می‌دهند تا سرخ و نرم شود، سپس آن را روی بستر ماسه‌ای با خمس مطلوب می‌خوابانند و کم کم سرد می‌کنند. از این شیشه‌ها برای میزهای زیر تلویزیونی، قفسه‌های قوسدار، ویترین‌ها و تزیینات مغازه و نظایر آن‌ها می‌توان استفاده کرد.

۲-۵-۷- شیشه جام آینه‌ای: مواد خام آن را با کمی اکسید سرب مخلوط می‌کنند و می‌ریزند و سپس دو روی آن را آینه‌ای می‌سازند. این شیشه‌ها خیلی روشن و صاف است. برای

آینه‌سازی یک روی آن را با نقره یا جیوه انود می‌کنند. این شیشه‌ها به ضخامت ۳ تا ۱۲ میلی‌متر تهیه می‌شوند. از این شیشه‌ها برای درهای بزرگ ساختمانی و ویترین مغازه‌های بزرگ، آینه‌کاری ساختمان‌ها و بناهای قدیمی استفاده می‌شود. نوع رنگی آن نیز وجود دارد که حرارت را کمتر هدایت می‌کند تا کالای درون ویترین‌ها خراب نشود. شیشه‌های جام آینه‌ای به ضخامت ۱۲ تا ۲۰ میلی‌متر هم تهیه می‌شوند که مورد مصرف آن‌ها روی صفحات میزها است.

۳-۵-۸- شیشه شیری: مواد خام این شیشه‌ها را با اکسید قلع (SnO_2) یا فسفات کلسیم ($\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$ مخلوط می‌کنند که در این صورت شیشه بعد از سرد شدن به رنگ شیری درمی‌آید. از شیشه شیری برای مواردی که پشت شیشه نباید دیده شود، مانند شیشه‌های مورد مصرف در بیمارستان‌ها و غیره استفاده می‌شود.

۳-۵-۹- شیشه کریستال: شیشه کریستال بهترین نوع شیشه است که از دو طرف بسیار صاف و شفاف است. ضخامت معمولی شیشه‌های کریستال از ۵/۵ تا ۸ میلی‌متر است، که می‌توانند پخ‌دار یا بدون پخ باشند.

نوعی از شیشه کریستال، کریستال آینه‌ای گلدار است، که این شیشه برای محلهایی که طرف دیگر آن نباید دیده شود، مصرف می‌شود. شیشه‌های کریستال در ساختمان اشیایی که با شیشه تزیین می‌شوند مانند صفحه‌های شیشه‌ای، درهای کشویی، ویترین‌ها و همچنین برای قفسه‌های اتاق‌پذیرایی و غیره مصرف می‌شود.

خودآزمایی

- ۱- مواد کمکی مورد مصرف در صنایع چوب را نام بیرید.
- ۲- چسب‌های مورد مصرف در صنایع چوب به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام بیرید.
- ۳- انواع چسب‌های طبیعی را نام بیرید.
- ۴- کاربرد چسب سریشم چیست؟
- ۵- کاربرد چسب کازئین را بیان کنید.
- ۶- انواع چسب‌های مصنوعی را نام بیرید.
- ۷- مشخصات انواع و مورد مصرف چسب P.V.A را بنویسید.
- ۸- چسب اوره فرمالدئید را شرح دهید.
- ۹- خصوصیات چسب فنل فرمالدئید چیست؟ کاربرد آن را بنویسید.
- ۱۰- مشخصات چسب پلی اورتان را توضیح دهید.
- ۱۱- رنگ را تعریف کنید.
- ۱۲- رنگ‌ها به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام بیرید.
- ۱۳- رنگ‌های شفاف را تعریف کنید و انواع آن را نام بیرید.
- ۱۴- رنگ لاک و الکل را به اختصار شرح دهید.
- ۱۵- خصوصیات و موارد مصرف رنگ‌های سیلر و کیلر را بنویسید.
- ۱۶- رنگ پلی استر را به اختصار شرح دهید.
- ۱۷- رنگ نیتروسلولزی را به اختصار شرح دهید.
- ۱۸- انواع لاک‌های صمغی مصنوعی را نام بیرید و موارد مصرف هر یک را بنویسید.
- ۱۹- لاک‌های دوتایی چه لاک‌هایی هستند؟ موارد مصرف آن را بنویسید.
- ۲۰- مشخصات و کاربرد جلاهای مومنی را بنویسید.
- ۲۱- انواع جلاهای وارنیشی را نام بیرید و موارد مصرف هر یک را بنویسید.
- ۲۲- جلای فرانسوی را به اختصار شرح دهید.
- ۲۳- رنگ‌های غیرشفاف را تعریف کنید و انواع آن را نام بیرید.
- ۲۴- رنگ روغنی از چه موادی تشکیل یافته است؟ موارد مصرف این رنگ را بنویسید.

- ۲۵- رنگ‌های پلاستیکی در کجا مورد استفاده قرار می‌گیرد؟
- ۲۶- روش استعمال رنگ‌های پودری را بنویسید.
- ۲۷- مزایای صنعت چاپ و پوشش صفحات چوبی را بنویسید.
- ۲۸- مراحل آماده‌سازی و چاپ طرح بر روی صفحات چوبی را بنویسید.
- ۲۹- پوشش محافظ نهایی را که پس از چاپ بر روی صفحات چوبی استفاده می‌گردد، توضیح دهید.
- ۳۰- انامل چیست؟ مورد مصرف آن را بنویسید.
- ۳۱- انواع شیشه‌های مورد مصرف در صنایع چوب را نام ببرید.
- ۳۲- موارد مصرف شیشه‌های جام را بنویسید.
- ۳۳- موارد مصرف شیشه‌های رنگی را بنویسید.
- ۳۴- موارد مصرف شیشه‌های قوسدار را بنویسید.
- ۳۵- انواع پارچه‌های مورد مصرف در صنایع چوب را نام ببرید.
- ۳۶- پارچه آستری را به اختصار شرح دهید.
- ۳۷- پارچه‌های رومبی (رویه) را شرح دهید.
- ۳۸- چرم‌های مورد مصرف در صنایع چوب به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید و هر کدام را به اختصار شرح دهید.